

Działalność naukowo-badawcza

1. Wprowadzenie

Głównym przedmiotem moich zainteresowań naukowych zapoczątkowanych jeszcze podczas studiów w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu na kierunku ekonomika i organizacja handlu zagranicznego są międzynarodowe stosunki gospodarcze (obecnie nazywane ekonomią międzynarodową). W ich ramach skoncentrowałem się przede wszystkim na badaniach wielopłaszczyznowych relacji zachodzących w krajach rozwijających się, ze szczególnym uwzględnieniem w nich roli i doświadczeń RFN. Najważniejszą część moich publikacji naukowych jest poświęcona właśnie tej tematyce, włącznie z pracą magisterską, pierwszym opublikowanym artykułem naukowym, rozprawą doktorską i habilitacyjną, a także książką profesorską. Ilościowo stanowią one ok. 1/3 mojego dorobku naukowego.

Podjmując problematykę krajów rozwijających się bardzo szybko zorientowałem się, że warunkiem sine qua non do rozwiązania ich trudności jest przyjęcie w badaniach naukowych podejścia interdyscyplinarnego. Gdy mamy do czynienia z gospodarczą aktywnością w krajach rozwijających się i to w zasadzie na wszystkich płaszczynach, poczynając od mikro – mikro -, mikro - , mezo - , makro - , a na megaekonomicznej skończywszy, abstrahowanie od szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych (m.in. kulturowych, religijnych, demograficznych, geograficznych, historycznych) oraz wewnętrznych i zewnętrznych o charakterze, m.in. instytucjonalnym, także motywacji, psychologii, lobbingu prowadzi w prostej linii do zubożenia postrzegania i naukowej analizy. Główny nurt ekonomii z upływem czasu na świecie, w tym także w Polsce zaczął akceptować, (co prawda z dużym trudem) że problemów krajów rozwijających się nie da się rozwiązać jedynie w oparciu o rachunek ekonomiczny, teorie ekonomii rozwoju, wiedzę i doświadczenie nawet najzdolniejszych ekonomistów. Nie wystarczy bowiem tutaj dyscyplina i aktywny umysł – potrzebne jest podejście interdyscyplinarne i niekonwencjonalne rozwiązania czasami o kopernikańskim wymiarze.

Obok krajów rozwijających się zajmowałem się również problemami, które pojawiały się w otaczającej mnie rzeczywistości gospodarczej. Chodzi o procesy transformacji gospodarczej w Polsce, w których bezpośrednio uczestniczyłem na stanowiskach

menedżerskich w zachodnich koncernach (w latach 1992 – 1999), integrowania się naszego kraju w ramach CEFTA i UE a przede wszystkim szeroko rozumianej globalizacji. Z kolei pełnienie okresie 2002 – 2005 funkcji prorektora Wydziału Ekonomii macierzystej Uczelni spowodowało podjęcie problemów kształtowania studiów ekonomicznych w Polsce w europejskim wymiarze, głównie przez pryzmat procesu bolońskiego, który jest mi szczególnie bliski, ponieważ jego kluczowe założenia przez całe moje życie naukowe i zawodowe urzeczywistniałem w praktyce, zanim został ogłoszony i zalecany do realizacji.

2. Przed uzyskaniem stopnia doktora (1980-1989)

Wybór problematyki badawczej był wypadkową świadomego wyboru i przypadku. Pochodząc z rodziny, która od ponad stu lat zamieszkiwała Poznań, kończyła niemieckie szkoły, pradiadowie i dziadowie brali udział w Powstaniu Wielkopolskim, ruchu oporu w czasie II wojny światowej, tracąc życie w Forcie VII, przechodząc gehennę niemieckich obozów w Żabikowie, Oświęcimiu, Flossenbурgu i Dachau a ojciec brał udział w walkach o poznańską Cytadelę, w zasadzie wybór był dla mnie od samego początku oczywisty i nie podlegający dyskusji – tematyka niemiecka. Kraje rozwijające się pojawiły się natomiast zupełnie przypadkowo. Wprawdzie fascynacja ekonomią podczas studiowania w latach 1975 - 1980 w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu zbiegła się w czasie z wystąpieniem gwałtownego światowego kryzysu energetycznego i surowcowego a w ślad za nim gospodarczego, a następnie pojawienia się postulatów krajów rozwijających się stworzenia nowego międzynarodowego ładu gospodarczego, ale nie od razu zdecydowałem się jednak podjąć badania z zakresu tej problematyki. Zdawałem już sobie wówczas sprawę z jej złożoności. Na seminarium magisterskim Profesora Ludwika Jankowiaka z „Międzynarodowych stosunków gospodarczych” zgłosiłem więc wspólnie z Niemcem Jochenem Hornem, który przyjechał na studia do Poznania z Berlina, temat „Eksport kapitału RFN do USA”. Podczas egzaminu ustnego 10 kwietnia 1978r. z przedmiotu „Planowanie i prognozowanie handlu zagranicznego” za namową Doc. dr hab. Henryka Wojciechowskiego i przy pełnej aprobacie Promotora i Jochena Horna zmieniłem tytuł pracy na „Eksport kapitału RFN do krajów rozwijających się”. Napisanie wspólnej pracy magisterskiej ze studentem niemieckim (pierwsza w historii Uczelni), jej wysoka ocena zarówno przez Prof. L. Jankowiaka, jak i Recenzenta Doc. H. Wojciechowskiego, spektakularna obrona przed Komisją, której przewodniczył wówczas Dziekan – Prof. Zdzisław Krasiński wywołało zainteresowanie moją osobą ówczesnego Rektora – Prof. Janusza Piasnego, który zaproponował mi pozostanie na Akademii Ekonomicznej i kontynuowanie badań naukowych. Poza macierzystą Uczelnią począwszy od 1982r. współpracowałem z kierownikiem Zakładu Badań Ekonomicznych Doc. dr Zdzisławem Nowakiem z Instytutu Zachodniego w Poznaniu, który miał duży wpływ na ostateczny kształt mojej pracy doktorskiej.

W okresie 1980-1989 powstawało 12 opublikowanych prac naukowych. Za wyjątkiem jednej napisanej we współautorstwie, wszystkie dotyczą stosunków niemieckich (głównie

RFN ale też i NRD) z krajami rozwijającymi się. Dominuje problematyka gospodarcza poruszana w pracy magisterskiej - inwestycje kapitałowe, wymiana handlowa, pomoc gospodarcza wraz z analizą całego systemu instrumentów (godnych największego podziwu ze względu na jego logikę i kompleksowość) stworzonym przez rząd RFN w celu wspierania gospodarczej aktywności zachodnioniemieckich przedsiębiorstw w państwach tego obszaru. System ten powstał nakładem niemałych środków dla realizacji przede wszystkim celów politycznych – chodziło o izolowanie NRD na arenie międzynarodowej oraz uzyskanie przychylności krajów rozwijających się dla dążeń RFN do zjednoczenia Niemiec. Politycy zachodnioniemieccy byli bowiem początkowo przekonani, że problem niemiecki, podobnie jak powstanie Izraela zostanie rozwiązany na forum ONZ. Z tych właśnie względów pomoc rozwojową RFN określano wówczas jako „DM – Diplomatie” lub „Scheckbuch - Diplomatie”. Miał tutaj zatem miejsce prymat celów politycznych nad ekonomicznymi i instrumentalizacja krajów rozwijających się. To właśnie wtedy uświadomiłem sobie w pełni, że zajmowanie się tematyką krajów rozwijających się wymaga interdyscyplinarnego podejścia. Bardzo chętnie przyjąłem więc zaproszenie do uczestnictwa w Międzyuczelnianym Zespole Niemcoznawczym przy Centralnym Ośrodku Metodycznym Studiów Nauk Politycznych, którego „tematyka badawcza obejmowała problemy polityczne, społeczne, kulturalne, gospodarcze państw obszaru języka niemieckiego, ich wzajemne stosunki w powiązaniu z problematyką międzynarodową, ze szczególnym uwzględnieniem interesów Polski”¹ W efekcie tej współpracy kilkakrotnie brałem udział z referatami w konferencjach organizowanych przez COM SNP i jestem współautorem dwóch publikacji, jakie ukazały się w ramach pracy tego Zespołu.

Pierwsza publikacja wydana została stosunkowo późno. Wiązało się to z jednej strony z filozofią pracy naukowej, jaką preferował Doc. Z. Nowak (pisać, odkładać na dłuższy okres, ponownie czytać i z dystansu czasu samemu dochodzić do prawdy naukowej), ale z drugiej też z powołaniem mnie do odbycia służby wojskowej w trudnym dla Polski i równie trudnym dla mnie okresie 1981 – 1982. Publikacja ukazała się nakładem uczelnianego wydawnictwa i dotyczyła „Roli państwowej pomocy gospodarczej RFN w polityce zagranicznej rządu bońskiego wobec krajów rozwijających się”. Jest ona dla mnie ważna nie tylko dlatego, że

¹ Wstęp, s. 4, Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec we współczesnych stosunkach międzynarodowych, Wydawnictwo COM SNP, Warszawa 1984, s. 390.

była pierwsza i kosztowała mnie dużo wysiłku, ale przede wszystkim, aby zawsze pamiętać podczas prowadzenia seminarium doktorskiego, jak trudne mogą być pierwsze kroki w zgłębianiu nauki przez Doktorantów nawet przez przyszłych samodzielnych pracowników naukowych.

Momentem przełomowym w okresie przed uzyskaniem stopnia doktora, a w rzeczywistości dla całego mojego życia naukowego stały się dwa pobyty - najpierw w 1984r. dwumiesięczny staż naukowy na Wirtschafsuniversität in Wien finansowany przez Länderbank in Wien, a przede wszystkim w 1987r. dwumiesięczne stypendium Friedrich Ebert Stiftung - FES (Fundacji im. F. Eberta) - na finansowanie badań naukowych w RFN, na które wyjeżdżałem już, jako w miarę dojrzały naukowiec. Wówczas też nawiązałem współpracę z Prof. Uwe Holtzem z Uniwersytetu w Bonn (Universität in Bonn) i równocześnie

przewodniczącym Komisji Polityki Rozwojowej Bundestagu (Vorsitzender des entwicklungspolitischen Ausschusses des Deutschen Bundestages) w latach 1974 – 1994. Odbyłem również liczne konsultacje z pracownikami (m.in. z Dr. Lerewenzem) ówczesnego Ministerstwa Współpracy Gospodarczej (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit – BMZ). Przywiozłem też do Polski bogatą literaturę oraz wiele cennych dokumentów i materiałów, całkowicie niedostępnych w naszym kraju. Rezultatem tych dwóch wyjazdów zagranicznych stała się rozprawa doktorska *Polityka ekspansji gospodarczej RFN wobec krajów rozwijających się*. Promotorem pracy był Doc. dr hab. Zbigniew Blok z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, a recenzentami Doc. dr Z. Nowak - kierownik Zakładu Badań Ekonomicznych Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Doc. dr hab. Mieczysław Gulcz – kierownik Katedry Nauk Ekonomicznych UAM oraz Doc. dr hab. Erhard Cziomer z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Okres pierwszy kończy dzień 3 kwietnia 1989r., w którym Rada Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu nadała mi tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce.

Chciałbym zwrócić uwagę, że już w latach 1980 -1989 realizowałem standardy, które dopiero później zaczęto zalecać w życiu akademickim:

- Uzyskiwanie kolejnych stopni naukowych poza macierzystą uczelnią
 - Umiędzynarodowienie badań
3. Podejście interdyscyplinarne.

3. Od uzyskania stopnia doktora do uzyskania stopnia doktora habilitowanego (1989-2001)

W latach 1989 – 2001 można wyróżnić trzy podokresy: 1989 – 1992, 1992 – 1999 i 1999 – 2001. Pierwszy podokres (powstało w nim pięć publikacji) to intensyfikacja badań naukowych związanych z impulsem, jaki dał mi tytuł doktorski oraz propozycje przedstawione przez niemieckich partnerów. W 1991r. przyznano mi miesięczne stypendium Friedrich Ebert Stiftung (czyniąc dla mnie wyjątek od obowiązujących zasad, bowiem FES z założenia tej samej osobie przyznaje tylko raz stypendium) na finansowanie badań naukowych w Niemczech poświęconych tym razem roli niemieckich socjaldemokratów w rozwiązywaniu problemów krajów rozwijających się. Wówczas to zgromadziłem niezbędne publikacje i materiały potrzebne do napisania przyszłej rozprawy habilitacyjnej.

Pobyt w Bonn zaowocował również rozmowami w centrali SPD (m.in. z Rolandem Röscheisenem odpowiedzialnym we władzach SPD za problematykę krajów rozwijających się) w rezultacie których zostałem poproszony o dokonanie ekspertyzy i przedstawienia jej głównych tez na konferencji *Leben in der einem Welt* (Potsdam/Brandenburg 26. Oktober 1991) zorganizowanej przez SPD przy współpracy z Friedrich Ebert Stiftung. Byłem w niej obok Rzecznika Grupy Roboczej Współpracy Gospodarczej Frakcji SPD (Arbeitsgruppe Wirtschaftliche Zusammenarbeit der SPD - Fraktion) w Bundestagu Prof. Ingomara Hauchlera i byłej Minister Środowiska Indii Maneki Gandhi głównym prelegentem. W referacie postulowałem (Por. *Die Ost – West – und Nord – Süd – Beziehungen und ihre gegenseitige Bedingtheit*, s. 58, /w:/ *Leben in der einem Welt*, Friedrich Ebert Stiftung, Bonn 1992, s. 80) dokonanie zmian w zakresie :

- **Efektywności i skuteczności pomocy rozwojowej** – „Uwolnić się od obowiązującego przez całe dekady schematu, że donatorzy udają, że ją bezinteresownie świadczą, a beneficjenci udają, że służy ona rozwojowi ich krajów”.
- Kompleksowego podejścia do problemów gospodarczych krajów rozwijających się, jeśli chodzi o ich „**zadłużenie, w tym warunki ich umorzenia**, ekokonwersji, handlowych preferencji itd.”
- Warunków, jakie muszą spełnić kraje rozwijające się, aby otrzymywać pomoc rozwojową na nowych zasadach, m.in. „**redukcja wydatków na cele militarne**,

wdrażanie procesów równouprawnienia kobiet, respektowanie wolności politycznych i związkowych.”

- **Ostrzegałem, że brak postępu w łagodzeniu nierówności ekonomicznych między bogatą Północą i biednym Południem nieuchronnie grozi wystąpieniem procesu niekontrolowanej migracji na wielką skalę, która może zagrozić podstawom naszej cywilizacji, co ostatecznie zmaterializowało się ponad dwie dekady później w 2015r.**

Wprawdzie moja ekspertyza i wystąpienie na konferencji nie spowodowały przełomu w niemieckiej pomocy rozwojowej (SPD była wówczas w opozycji), to jednak mam satysfakcję, że postulaty te w następnych latach znalazły odzwierciedlenie w Deklaracji Milenijnej i Milenijnych Celach Rozwoju oraz Deklaracji Paryskiej z 2005r. i w coraz większym zakresie w praktyce udzielania pomocy rozwojowej. Zmiany w podejściu do problemów gospodarczych krajów rozwijających się, o które postulowałem w 1991r. stały się bardziej akceptowalne dopiero wraz z pojawieniem się coraz liczniejszych krytycznych prac ekonomistów, wcześniej związanych z działalnością Banku Światowego, m. in. Williamem Easterly, ale przede wszystkim Josephem E. Stiglitzem - laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii.

Lata 1991 – 1992 to także współpraca z Ost – West – Kolleg in Köln finansowana przez niemieckiego partnera, polegająca na zapraszaniu mnie w charakterze wykładowcy lub panelisty. W październiku 1992r. na zlecenie Waltera Ludwiga z Ost – West – Kolleg w Kolonii przygotowałem rozbudowaną ekspertyzę dotyczącą procesu prywatyzacji w Polsce dla zaproszonych przez Ost – West – Kolleg gości, wywodzących się głównie z niemieckich kół biznesowych a zainteresowanych przedsięwzięciami inwestycyjnymi w Polsce. Treści zaprezentowane w Kolonii znalazły swoje odzwierciedlenie w: *Die Bedeutung der Privatisierung für den wirtschaftlichen Reformprozess in Polen*, Working Paper No 2, Chair of Comparative Economics Systems and Economics Journalism Poznań 1994, s. 1 – 15. W podokresie tym powstała też praca *System popierania eksportu towarowego i kapitałowego RFN do krajów rozwijających się*, ZN nr 196, Wydawnictwo AE, Poznań 1991, s. 73 – 94, która może stanowić wzorzec, co należy zrobić aby pomóc przedsiębiorstwom w ich wejściu na rynki krajów rozwijających się.

Lata 1992 – 1999 to natomiast podjęcie wyzwań w praktyce życia gospodarczego, związanego z dokonującą się w Polsce transformacją gospodarczą. Zajmowałem wówczas stanowiska menedżerskie w firmach z kapitałem zachodnim – najpierw w Henkel Cosmetic

GmbH (wygranie konkursu przeprowadzonego na zlecenie prezesa Ulricha Fenda przez KRC SMG), a następnie Henkel Polska S.A. oraz Kulczyk Tradex sp. z o.o. (wygranie konkursu przeprowadzonego na zlecenie prezesa Joosta P.P. Bucka przez Take it). Był to dla mnie absolutnie fascynujący i nadzwyczajny okres - miałem bowiem możliwość weryfikacji zdobytej wiedzy ekonomicznej i umiejętności w praktyce życia gospodarczego i w dużym zakresie urzeczywistnianie autorskich pomysłów w codziennej pracy. Współuczestniczyłem w tworzeniu czegoś pionierskiego, niezwykłego i niepowtarzalnego - budowie potężnych firm od podstaw (casus Henkel Cosmetic GmbH - należałem do grupy pierwszych dziesięciu osób zatrudnionych w Polsce) lub też intensywnemu jej rozwojowi (casus Kulczyk Tradex, po wejściu kapitału holenderskiego i przejęcia kierowania firmą przez Holendrów).

Równolegle przy aprobacie Ulricha Fenda a później Joosta P.P. Bucka (był to warunek od którego uzależniłem podjęcie pracy w tych firmach) wykonywałem swoje obowiązki jako pracownik naukowo – dydaktyczny w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. W tym podokresie ukazało się drukiem łącznie dziewiętnaście publikacji. Powstały wtedy, przy współautorstwie Prof. M. Szczepaniaka prace związane z analizą funkcjonowania Grupy Wyszehradzkiej oraz Środkowoeuropejskiej Umowy o Wolnym Handlu (Central European Free Trade Agreement - CEFTA), m.in. Grupa Wyszehradzka, ZN nr 226, Wydawnictwo AE, Poznań 1995, s. 113 – 122, Środkowo – Europejska Umowa o Wolnym Handlu (CEFTA), s. 102 – 126, /w:/ Problemy transformacji wewnętrznej i integracji ekonomicznej państw Grupy Wyszehradzkiej, red. M. Szczepaniak, Wydawnictwo AE, Poznań 1995, Współpraca gospodarcza państw wyszehradzkich, s. 159 – 207, współautor; /w:/ Państwa Wyszehradzkie. Systemy polityczne, gospodarka, współpraca, red. M. Szczepaniak, Wydawnictwo AE, Poznań 1996, s. 220, **a przede wszystkim Grupa Wyszehradzka. Współpraca polityczna i gospodarcza, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 1995, s. 128.** Jej ekonomiczna część jest w przeważającym zakresie mojego autorstwa. Pozycja była jedną z pierwszych poświęconej tej tematyce i wywołała duży rezonans w środowisku naukowym w Polsce, czego odzwierciedleniem stało się powoływanie na jej treści w wielu publikacjach poświęconych CEFTA oraz recenzje opublikowane w kraju i za granicą, m.in. Prof., Prof. K. Glassa w: Zeitschrift für Zeitgeschichte, IV Quartal 1996, L. Pastusiaka w: Polish Political Science Yearbook 1996, B. Koszela w: Przeglądzie Zachodnim nr 3/1996, Cz. Mojsiewicza i W. Malendowskiego w: Przeglądzie Politologicznym 1- 2/1996, J. Michaliszyna w: Sprawy Międzynarodowe nr 4/1995.

Podokres 1999 – 2001 ściśle związany jest z przygotowywaniem rozprawy habilitacyjnej *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD. Doktryna i praktyka*. Podjęcie decyzji o jej napisaniu wiązało się z koniecznością rezygnacji z pracy w Kulczyk Tradex sp. z o.o. Obciążenia czasowe związane z obowiązkami kierowania Business Unitem VW – Personal Cars (liczne wielodniowe służbowe wyjazdy za granicę w związku z wprowadzaniem nowych kolejnych modeli VW, m.in. Passata w Cannes, Golfa we Frankfurcie/M i cykliczne spotkania w Wolfsburgu) były bardzo absorbujące i co więcej z upływem kolejnych lat wbrew moim oczekiwaniom jeszcze bardziej się zwiększały, w konsekwencji marginalizując (w latach 1997 – 1999 nie napisałem żadnej pracy naukowej) coraz bardziej moją aktywność naukową i dydaktyczną w Akademii Ekonomicznej. W rezultacie braku zgody prezesa i członków zarządu Kulczyk Tradex sp. z o.o. na wykorzystanie jednorazowo mojego zaległego urlopu (cztery miesiące) po to, aby napisać rozprawę habilitacyjną, zdecydowałem się porzucić „złotego cielca i piękny służbowy samochód” i skoncentrować tylko na pracy naukowej i dydaktycznej, czego ukoronowaniem było nadanie mi 19 października 01r., przez Radę Wydziału Ekonomii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu stopnia doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii, specjalność stosunki międzynarodowe. Recenzentami pracy byli: ówczesny Dyrektor Instytutu Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie – Prof. zw. dr hab. Janusz Gołębiowski, Prof.. zw. dr hab. Mieczysław Tomala z Uniwersytetu Warszawskiego oraz ówczesny Dr hab. Marek Ratajczak, prof. nadzw. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Obok habilitacji w podokresie 1999 – 2001 powstały jeszcze cztery pozycje, z czego *Demokratyczne systemy polityczne*, Wydawnictwo AE, Poznań 2000, s.188, współautor K. Gołata, udział własny 80% są rezultatem moich pogłębionych studiów, mających na celu lepsze zrozumienia mechanizmów funkcjonowania demokratycznych państw, przyswojenia zasad zachowań parlamentarnych, uzmysłowienia procesów przekształcania się woli społeczeństwa w wolę państwa, przy zachowaniu odpowiednich procedur prawnych, po to aby wiedzę tę wykorzystać przy poszukiwaniu rozwiązań problemów gospodarczych krajów rozwijających się i nie zawężać perspektywy badawczej tylko do głównego nurtu ekonomii, ale zachować interdyscyplinarne podejście.

4. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego (2001-2011)

Obok dotychczasowych badań wielopłaszczyznowych relacji zachodzących w krajach rozwijających się, ze szczególnym uwzględnieniem w nich roli i doświadczeń RFN pojawiły się nowe obszary badawcze, których wspólnym mianownikiem jest internacjonalizacja:

- Globalizacja
- Unia Europejska
- Problematyka niemcoznawcza
- Transformacja gospodarcza w Polsce
- Europejski wymiar studiów ekonomicznych

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego powstało 95 prac naukowych, z czego 63 zostały opublikowane. Składają się na to cztery książki (jedna we współautorstwie), 21 rozdziałów w książkach, trzy redakcje naukowe w książkach, (w tym jedna w języku angielskim), 12 artykułów naukowych w wydawnictwach zwartych, dwie redakcje naukowe zeszytów naukowych, 13 artykułów naukowych w czasopismach i osiem opublikowanych recenzji. Spośród 63 prac 11 opublikowano w językach obcych, przede wszystkim w języku angielskim i niemieckim. Uczestniczyłem z referatem w 26 konferencjach (w tym 12 międzynarodowych), wielokrotnie „proszonym” i w charakterze głównego prelegenta.

Cechą charakterystyczną całego mojego dorobku naukowego, a zwłaszcza po 2001r. jest **znaczny udział publikacji o charakterze monograficznym** (2/3 wszystkich opublikowanych prac) i **zdecydowana przewaga pozycji napisanych samodzielnie - ponad 90%** oraz **dążenie do porządkowania stosowanej w nauce terminologii**. Stąd niezależnie od podejmowania takich wysiłków w poszczególnych pracach naukowych, szereg publikacji w samym w tytule zawiera słowo konceptualizacja, m.in. *Konceptualizacja pojęcia transformacji*, s. 90 – 100, /w:/ Gospodarka rynkowa w Polsce – 20 lat transformacji, ZN nr 130 Uniwersytetu Ekonomicznego Poznaniu, red. K. Pająk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 210, *Konceptualizacja pojęcia kraje rozwijające się i stosunki międzynarodowe*, s. 11 – 40, /w:/ Kraje rozwijające się w stosunkach międzynarodowych, red. P. Deszczyński, Wydawnictwo WSB, Poznań 2010, s. 143, *Conceptualization of globalization*, s. 11 - 32, /w:/ Globalization, red. P. Deszczyński, Wydawnictwo WSB, Poznań 2011, s.161, czy wreszcie tzw. książka profesorska *Konceptualne*

podstawy pomocy rozwojowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2011, s. 161.

Najwięcej prac (dwanaście) dotyczyło globalizacji i były efektem prowadzenia przez wiele lat pod moim kierownictwem Badań Statutowych nr 51102- 43 Globalizacja a międzynarodowe stosunki gospodarcze i polityczne. Byłem też inicjatorem i redaktorem naukowym traktujących o globalizacji dwóch zeszytów naukowych i jednej monografii opublikowanej w języku angielskim. Jej współautorami są wybitni i uznani polscy naukowcy, wywodzący się nie tylko z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, ale także z renomowanych innych uczelni, takich jak Szkoła Główna Handlowa z Warszawy, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Gdański, a także Instytut Zachodni i Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu. W ten obszar badawczy wpisuje się także artykuł *Przestrzeń i czas jako determinanty polityki gospodarczej*, opublikowany w Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym nr 1/2009, s. 89 – 103.

Problematyce Unii poświęciłem pięć publikacji, w tym *Zu den Implikationen der EU-Erweiterung – Gewinn- und Verlustbilanz*, s. 67 – 81, /w:/ Deutschland – Polen nach der Erweiterung der Europäischen Union. Bilanz und Perspektiven, wissenschaftliche Redaktion W. Małachowski, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2009, s. 306. w książce tej zwracam uwagę, że rozszerzenie Unii Europejskiej o dziesięć państw oznaczało cały szereg korzyści, ale też wiązało się z realnymi zagrożeniami, których większość na szczęście nie potwierdziła się w praktyce. Bezcenną wartością jest przesunięcie daleko na wschód Europy strefy bezpieczeństwa politycznego, ekonomicznego i społecznego i równocześnie uwolnienie mocy prorozwojowych na terytoriach nowych członków i stworzenie nowych impulsów wzrostu gospodarczego dla krajów Piętnastki. Warto podkreślić, że dokonano tego przy relatywnie niewielkich kosztach finansowania rozszerzenia UE. Zagrożeniem dla tego procesu jest fiasko prób reformy podejmowania decyzji w rozszerzonej UE, co grozi paraliżem decyzyjnym i ujawnianie się w coraz większym zakresie partykularyzmów narodowych. Niemcy i Polska mogą wiele razem uczynić, aby tym niekorzystnym tendencjom przeciwdziałać. Potrzeba jest jednak z obydwu stron więcej zrozumienia i poszanowania wzajemnych interesów. Z kolei rozdział Unia Europejska, s. 30 – 40, /w:/ Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 302, której jestem też współredaktorem naukowym poświęciłem najważniejszym organom Wspólnot Europejskich: Radzie Europejskiej, Radzie UE, Komisji Europejskiej, Parlamentowi

Europejskiemu, Trybunałowi Sprawiedliwości i Trybunałowi Obrachunkowemu i ich ewolucji w kierunku stworzenia w przyszłości systemu politycznego „Zjednoczonej Europy”. Jego lektura pozwoli też uświadomić jak odległa jest perspektywa utworzenia Stanów Zjednoczonych Europy, z podobnym podziałem władzy jak w USA, a nawet bardzo luźnej federalnej formy, której załączków można się było dopatrywać w funkcjonowaniu Komisji Europejskiej.

Problematyką niemcoznawczą i to nie tylko poprzez pryzmat krajów rozwijających się (w ramach których realizowałem Badań Własne nr 1230 - Pomoc gospodarcza Niemiec dla krajów rozwijających się) zacząłem się ponownie interesować odpowiadając na zaproszenie Prof. zw. dr hab. Janusza Gołębiowskiego, który poznałem podczas mojego kolokwium habilitacyjnego. Zawsze stałem na stanowisku, że problematyka niemcoznawcza powinna być w naszym kraju przedmiotem szczególnego zainteresowania. Dotychczasowe historyczne doświadczenia Polaków i Niemców, rola polityków niemieckich w przyjęciu RP do NATO, a następnie do Unii Europejskiej, niemiecki potencjał gospodarczy i jego znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki, stosunki RFN z naszymi sąsiadami, w tym przede wszystkim z Rosją i ich wpływ na polską politykę zagraniczną to tylko niektóre problemy potwierdzające wagę badań niemcoznawczych dla tzw. żywotnych interesów Polski. Niestety mimo zawarcia 14 listopada 1990r. Traktatu granicznego między RP a RFN, a następnie 17 czerwca 1991r. Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między RP a RFN i w ich rezultacie pojawienia się bardzo dobrego okresu w stosunkach polsko-niemieckich w latach 90. nie nastąpił adekwatny do rangi problemu rozwój niemcoznawczych badań naukowych w Polsce, w tym przede wszystkim dotyczący sfery gospodarczej. Inicjatywę Prof. J. Gołębiowskiego uznałem więc za niezwykle potrzebną i cenną. Efektem tej współpracy realizowanej pod patronatem ówczesnego Rektora SGH Prof. zw. dr hab. Adama Budnikowskiego są jak dotychczas cztery publikacje; *Niemieckie inwestycje w Polsce*, s. 169 – 184, współautor; udział własny 90%; w:/ Niemcy w Unii Europejskiej, tom II, red. M. A. Weresa, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004, s. 270, Zespołowa Nagroda Naukowa Rektora SGH I stopnia (14.10.2005r.), *Wpływ pomocy gospodarczej RFN dla krajów rozwijających się na jej międzynarodową konkurencyjność*, s. 189 – 206, /w:/ Międzynarodowa konkurencyjność Niemiec w rozszerzonej Unii Europejskiej, red. M. A. Weresa, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006, s. 254 , *Zmiany w funkcjonowaniu systemu politycznego Niemiec*, s. 123 – 141, /w:/ Dokąd zmierzają Niemcy. Reformy

gospodarcze i społeczne, red. B. Brocka – Palacz, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 287, *Bilans korzyści i strat Niemiec i Polski po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004r.*, s. 315 – 141, /w:/ Polska i Niemcy w Unii Europejskiej. Gospodarki i przedsiębiorstwa w procesie integracji, red. J. Olszyński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010, s. 391. Łącznie w ramach problematyki niemcoznawczej opublikowałem 9 prac.

Problematykę transformacji gospodarczej w Polsce mogłem analizować z dwóch perspektyw – praktyka i badacz. Powstało łącznie sześć prac, które były efektem Badań Statutowych nr 51102-126 Rola PR w rozwoju gospodarki rynkowej w Polsce. Determinanty. Uwarunkowania i perspektywy. Większość z nich została opublikowana w języku angielskim, a całą serię ich rozpoczyna publikacja, która ukazała się na krótko przed uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego - *Making of an image of a foreign investment company in Poland based on the example of Henkel corporation*, s. 85 – 110, /w:/ PR`s Contribution to Transition in Central and Eastern Europe – research and practice, red. R. Ławniczak, Poznań 2001, s. 185. Kolejne prace poświęciłem lobbingowi: *Lobbying in transformation of Polish economy*, s. 155 – 169, /w:/ Introducing Market Economy Institutions and Instruments: The Role of Public Relations in Transition Economies, red. R. Ławniczak, Wydawnictwo Piar.pl, Poznań 2005, s. 253, *Rola lobbingu w transformacyjnym public relations w Polsce*, ZN UEP nr 114, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 24 – 36. Zespołowa Naukowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (14. 10. 2009r.) Sekwencję tę zamyka *Inflow of German direct investment to Poland during the Transformation period*, s. 97 – 106, /w:/ Economic Transformation of Central and Eastern European Countries, Vilnius University Publishing House, Vilnius 2008, s. 441 i *Konceptualizacja pojęcia transformacji*, s. 7 – 17, /w:/ Gospodarka rynkowa w Polsce – 20 lat transformacji, ZN nr 130 Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, red. K. Pająk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 300.

W latach 2002 – 2005 miałem możliwość uczestniczenia i współdecydowania, a także wypracowania zaleceń co do przyszłego funkcjonowania macierzystej Uczelni, pełniąc wiele funkcji, wynikających przede wszystkim z objęcia stanowiska prodziekana Wydziału Ekonomii AE w Poznaniu. Wspólnym mianownikiem tych działań i inicjatyw stało się wypracowywanie europejskiego wymiaru studiów ekonomicznych. Swoje refleksje na ten temat przedstawiłem w sześciu publikacjach, z których jedna znalazła uznanie Profesora Philipa Altbacha z Center for International Higher Education Boston College oraz Dyrektora UNESCO

– CEPES Jana Sadlaka - *Institutional Accreditation as an Instrument of Public Relations*, /w:/ Public Relations: An Instrument for the Transformation and Development of Higher Education, Higher Education in Europe, UNESCO – CEPES, nr 4/2003, s. 461 – 470. Na forach dyskusyjnych w Internecie duży rezonans wywołała też publikacja *Z perspektywy menedżera i profesora*, Forum Akademickie nr 10/2003, Lublin 2003, s. 26 – 29. Główna teza komunikatu sprowadzała się do konstatacji, że program studiów, sposób przekazywania wiedzy i ich treści, umiejętności jakie nabywają absolwenci studiów ekonomicznych, rażąco odbiega od wymogów stawianych przez rynek pracy. W artykule przedstawiono konkretne propozycje zmierzające do zmiany tej niekorzystnej sytuacji, w tym przede wszystkim konieczności podjęcia działań zapobiegających narastaniu autarkii dydaktycznej w wymiarze wydziałowym i katedralnym oraz kierunkowym i specjalnościowym.

Wszystkie dotychczas ukończone i obronione prace doktorskie dotyczą krajów rozwijających się, których rola w gospodarce światowej i stosunkach międzynarodowych (w tym szeroko rozumianych kwestiach bezpieczeństwa państw Zachodu) rośnie i należy oczekiwać, że w przyszłości będzie jeszcze większa. Traktuję moją działalność promotorską w tym zakresie, jako swoistą misję, czego egzemplifikacją jest aktywna pomoc w uzyskiwaniu grantów przez moich Doktorantów. Chodzi mi tutaj o realizację dwóch celów:

1. Przygotowanie wysoko wykwalifikowanych młodych kadr potrzebnych do zintensyfikowania stosunków z tą grupą państw (od wielu już lat jest to najłabsza strona polskiej polityki zagranicznej, w tym przede wszystkim w płaszczyźnie gospodarczej) i urzeczywistniania polskiej pomocy rozwojowej, do której jesteśmy zobligowani po przystąpieniu do Unii Europejskiej.
2. Wypracowanie praktycznych rekomendacji dla decydentów gospodarczych i politycznych.

Doktorat K. A. Nawrot został opublikowany (*Determinanty rozwoju gospodarczego państw ASEAN*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008, s. 250).

Równocześnie staram się, aby wypromowanych przeze mnie doktorów nie wiązać na stałe z moją osobą, aby podejmowali nowe wyzwania w innych katedrach, wydziałach i uczelniach. I tak Dr Katarzyna Nawrot pracuje na Wydziale Gospodarki Międzynarodowej w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych u Prof. T. Rynarzewskiego, Dr Katarzyna Andrzejczak pracowała najpierw na Wydziale Zarządzania w Katedrze Prawa Gospodarczego, Dr Marcin Nytko zanim założył firmę ułatwiającą kontakty biznesowe z

partnerami hinduskimi pracował w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie u boku Prof. J. Winieckiego. Z kolei Dr Ireneusz Barczak tylko dlatego nie skorzystał z propozycji innych Profesorów UEP, że będąc zmuszony potrzebami dydaktycznymi kierowanej przeze mnie Katedry go o to poprosiłem. Wszyscy moi Doktorzy znakomicie władają przynajmniej dwoma językami. Zabiegam o to, aby nie zatrzymali się w miejscu, aby nie stali się specjalistami, czyli według kanadyjskiego profesora Marshalla McLuhana z McGill University „ludźmi nigdy nie popełniającymi małych błędów lecz ochoczo pędzącymi ku wielkim”.

Zwieńczeniem mojego dorobku po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego jest tzw. książka profesorska *Konceptualne podstawy pomocy rozwojowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2011, s. 161.

Przyjęto w niej cztery cele poznawcze:

1. Przedstawienie uwarunkowań powstania ekonomii rozwoju wraz z ich krytyczną analizą.
2. Dokonanie konceptualizacji pojęcia kraje rozwijające się i na jej podstawie wypracowanie własnej definicji.
3. Dokonanie konceptualizacji pojęcia pomocy rozwojowej.
4. Dokonanie klasyfikacji form pomocy rozwojowej.

W pracy przyjęto dwie hipotezy:

1. Niska skuteczność dotychczasowej pomocy rozwojowej wynikała z jej politycznej i ekonomicznej instrumentalizacji. Wpłynęła ona negatywnie także na brak transparentnej i koherentnej metodologii pomocy rozwojowej.
2. Problemów krajów rozwijających się nie można rozwiązać jedynie w oparciu o rachunek ekonomiczny, teorie ekonomii rozwoju, wiedzę i doświadczenie ekonomistów. Potrzebne jest tutaj interdyscyplinarne podejście i świadomość istnienia europocentrycznych obciążeń, skutecznie uniemożliwiających wypracowanie rozwiązań adekwatnych do gospodarczej, politycznej i społecznej rzeczywistości występującej krajach rozwijających się.

Recenzent pracy Prof. zw. dr hab. Zygmunt Krasucki wysoko ocenił wartość merytoryczną pracy wskazując, m.in. że:

„... jest to praca, która z uwagi na wysoką jakość i aktualność zawartych w niej rozważań, wypełni lukę (...) powstałą w obszarze pozycji traktujących o problemie rozwoju gospodarczego, poświęconych współczesnemu podejściu do uprawianej polityki w sferze pomocy rozwojowej (...)

„ (...) czytelnik otrzymuje pełnowymiarowy obraz problemu pomocy rozwojowej, osadzony dobrze nie tylko w realiach rzeczywistości gospodarczej świata, lecz oparty także na teorii rozwoju gospodarczego.”

„ (...) obok swojego badawczego wymiaru (...) spełnia również istotną funkcję praktyczną. Owa praktyczność przejawia się w dwóch płaszczyznach. Pierwszą z nich jest na pewno ta poznawcza, stwarzająca poszukującemu źródeł i narzędzi pomocy, możliwość wejrzenia w klarownie przedstawioną i objaśnioną strukturę, „skomplikowanego gmachu” pomocy rozwojowej po to aby, w sposób możliwie najlepszy, mógł wykorzystać w praktyce możliwości stąd płynące. Drugą natomiast jest ta analityczna, pozwalająca na dokonanie wyboru rozwiązania możliwie optymalnego z punktu widzenia konkretnych warunków kraju oraz czasu i zakresu potrzeb pomocy, o którą powinno się ubiegać.”

12 stycznia 2012r. Prezydent RP Bronisław Komorowski nadał mi tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych. W tym też roku zostałem profesorem zwyczajnym UEP. Od tego momentu moja działalność badawcza została skoncentrowana na problematyce public relations. W jej efekcie powstały następujące prace:

- Konceptualizacja pojęcia public relations, w: ZN nr 157 Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego w Katowicach, Wykorzystanie nowych mediów w public relations, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2013, s. 204 – 216.
- Public relations, współautor, Wydawnictwo UEP, Poznań 2013.
- Public relations versus marketing s. 118 - 130, w: Public relations. Doskonalenie procesu komunikowania w przestrzeni publicznej, ZN nr 185 Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego w Katowicach, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2014.
- Public relations, red. nauk. Wydawnictwo UEP, Poznań 2016.

Równolegle prowadziłem też badania w zakresie ekonomii rozwoju, co znalazło odzwierciedlenie w publikacjach:

- Teoria i praktyka gospodarowania w krajach rozwijających się, s. 139 - 155, /w:/ Teoria i praktyka gospodarowania we współczesnym świecie, red. M. Knapieńska, K. Szarzec, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2014.
- Dylematy współpracy rozwojowej, s. 45 - 58, /w:/ Współpraca rozwojowa Unii Europejskiej, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2014.
- a przede wszystkim w rozdziale „Nauki ekonomiczne wobec problemów globalizacji gospodarki światowej – implikacje dla krajów rozwijających się, s. 311-332, w: Nauki ekonomiczne. Stylizowane fakty a wyzwania współczesności, red. nauk. B. Fiedor, PTE, Warszawa 2015, będący efektem mojego udziału jako panelista IX Kongresu Ekonomistów Polskich (obok. Prof. J. Kleera, Prof. J. Wilkina i Prof. A. Wojtyny - Sesja I, część A – NAUKI EKONOMICZNE: STYLIZOWANE FAKTY A WYZWANIA WSPÓŁCZESNOŚCI.